

ובמי הטאת ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל.

הרי שהישראל שאין לו בתרומה אלא טובת הנאה יכול הוא לקדש בה את האשה, הרי מוכח ש"טובת הנאה ממוך".

אמר ליה רבי חייא בר אבין לרב הונא: וכי אטו לאו אוקימנא [לא פירשנוה] בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן?! וכפי שדחתה הגמרא לעיל את הראיה ממשנתנו.

אמר ליה רב הונא לרבי חייא בר אבין: הוצאה את! ומפרש לה ואזיל.

הוא — רבי חייא בר אבין — סבר: הוצאה משמעתא קאמר ליה, כלומר: מוצא אתה משמועה זו, ונראה שאינך חכם בה. (1)

אמר ליה רב הונא לרבי חייא בר אבין: לא כאשר סברת, אלא הכי קאמינא לך [כך היתה כוונתך]: רב אסי דהוציל קאי כוותיך, [רב אסי מהוציל מפרש כמוך את משנתנו], ו"הוצאה" לשון הוצל הוא.

נימא — אם טובת הנאה ממוך או לא — כתנאי היא שנחלקו בדבר:

דתנאי: הגונב טבלו של חבירו, משלם לו דמי טבלו של חבירו, כולל את ערך המתנות שבתוכו, דברי רבי.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אינו משלם לבעל הטבל אלא דמי חולין שבו, אבל דמי תרומה ומעשר אינם שלו, אלא של כהן ולוי הם, והם אין יכולים לתובעו, כי לכל אחד יכול לומר: "לא לך אתננה אלא לחבירך".

ומאי לאו בהא קמיפלגי, האם לא כן שחלוקים הם בדין טובת הנאה אם היא ממוך:

דמר — רבי — סבר: טובת הנאה שיש לישראל במתנות ממוך הוא, ולכן משלם הוא לו אף את דמי התרומה והמעשר. (2)

ומר — רבי יוסי ברבי יהודה — סבר: טובת הנאה אינה ממוך, ולכן אינו משלם לישראל כלום מן התרומה והמעשר.

ודחינן: לא כאשר פירשת, אלא דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממוך, והכא בגונב טבלים

לו הגנב אלא כפי ערך ההנאה שיש לו בתרומות ובמעשרות; ואולם הסיק הריטב"א לא כן, אלא משלם הוא לו את כל ערך התרומה, ומשום ש"למאן דאמר טובת הנאה ממוך חשוב הוא כאילו שלו לגמרי משום שהוא טובת הנאה דאית ליה בגויה, וכדתנן: "המקדש בתרומות ומעשרות [ואפילו ישראל]", ומשמע דישראל דומיא דכהן דמקדש בתרומה ממש, ולא בטובת הנאה שיש לו בה", [ויש להסתפק, אם לפי מה שהיה סבור בתחילה, חייב הגנב לשלם אף אם אין אנו מחשיבים את התרומות ומעשרות כשלו, ומשום שהפסידו בגניבתו את אותה טובת הנאה,

1. נתבאר על פי פירושו הראשון של רש"י; ובפירוש שני פירש: "קטיל קני באגמא", והוא לשון זלוזל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע אלא לקצוץ קנים באגם, והוא מלשון "הוצא ודפנא".

2. א. בטעם שנקטה הברייתא "טבלו" ולא "תרומתו" [לפי סלקא דעתין זה], ראה מהרש"א "המקנה" ורש"ש.

ב. הרחבה בדין גונב טבלו של חבירו כמה משלם לו, למאן דאמר: "טובת הנאה ממוך": א. הריטב"א כתב כאן, דלכאורה אין משלם

שנפלו לישראל מבית אבי אמו כהן עסקינן, ובדין "מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין" או לא, הוא דקמפילגי: (3)

מר — רבי — סבר: "מתנות שלא הורמו [ביד הסב הכהן] כמי שהורמו דמיין", וזכה בהם הסב להורישם לנכדו שלא יצטרך אלא

דכן משמע כהתוספות גם ברש"י בבא קמא סו א ד"ה עד שצבעו, והיינו שכתב שם רש"י גבי כהן שחטף ראשית הגז דזכה בו, ולפי מה דמשמע מרש"י בסוגיין שהוא סובר כהריטב"א ולא כהרמב"ן והרשב"א, צריך לכאורה לחלק בין כהן שגנב מתנות כהונה, לאחר שגנב מתנות כהונה מישראל, וצריך תלמוד.

3. א. בנדרים פה א, רצתה הגמרא לפרש את מחלוקתם, דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון, וחלוקים הם בדין "מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין" ואפילו בסתם ישראל, והיינו, דלמאן דאמר "מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין", כי אז משלם לו את דמי טבלו, אפילו אם טובת הנאה אינה ממון, [ויש להסתפק לפי הסלקא דעתין, אם משלם לו כערך חולין, או כערך תרומה, או כערך טובת הנאה שיש לו בה]; ודוחה הגמרא שאינו כן "ואי טובת הנאה אינה ממון, מה לי הורמו מה לי לא הורמו", ופירש הר"ן: דכיון דטובת הנאה אינה ממון, כי לא הורמו מאי הוי, דהא פתיכי ביה תרומה ומעשר שאין לו בהן כלום"; וכמסקנת הסוגיא שם מוכח גם בסוגייתנו, מדהוצרכו לומר שהמחלוקת היא בשנפלו מבית אבי אמו כהן. אך ראה בפירושו הרא"ש שם, שכתב דגם כוונת הגמרא בסלקא דעתין לא היה אלא בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן, וראה מה שכתבו התוספות שם], ובר"ן לא משמע כן.

ב. לעיל בעמוד א עמד רש"י על הקושיא למה אמרו לעיל בגמרא לפרש את משנתנו "המקדש בתרומות ומעשרות" דמיירי בישראל

או שמא אף לפי צד זה חיובו הוא משום שהוא חשוב כשלו — וכשם שמצינו לגבי חמץ שמשום "טובת הנאה ממון" הרי הוא חשוב כשלו — אלא שמכל מקום אינו חייב לשלם לו יותר מאשר השויות שיש לו בה; ולשון רש"י בד"ה משלם לו דמי טבלו של חברו משמע כהכרעת הריטב"א, שהרי כתב: "משלם לו דמי טיבלו, אף דמי תרומה ומעשר", ובפשטות כתב כן רש"י גם לפי הסלקא דעתין שהביאור הוא משום ש"טובת הנאה ממון"; וכן כתב בתוספות רי"ד: "ומר סבר טובת הנאה ממון, פירוש, ואם יאמר לו אני אתן לך כפי טובת הנאה שבהן, אין שומעין לו, שכיון דבר תשלומין נינהו, חייב ליתן לו הפירות כאשר היו", וכן משמע לשון פירוש הרא"ש בנדרים פה א שכתב: "דרבי סבר טובת הנאה ממון, הילכך צריך לשלם לו כל דמי הטבל".

ב. ואולם אין שיטה זו מוסכמת, וראה ברמב"ן וברשב"א כאן, שכתבו כפירוש ראשון של הריטב"א; וכן דעת הר"ן בנדרים פד ב. וראה בתוספות בבבא מציעא ו ב [דיבור הנמשך מעמוד קודם] שכתבו גבי תקפה כהן שלא ברשות, שהוא משלם לו רק כפי טובת הנאה שיש לו בו, למאן דאמר "טובת הנאה ממון", וב"קצות החושן" סימן רעה סק"א ד"ה אמנם אכתי, כתב "דאפילו למאן דאמר טובת הנאה ממון, אינה אלא בערך טובת הנאה דאית להו לבעלים חלק, וכמו שכתבו תוספות פרק קמא דמציעא", ומבואר מדבריו ששיטת תוספות כדעת הרמב"ן והרשב"א, [וראה "קהלות יעקב" הנדמ"ח בבא מציעא סימן י].

והנה בגליון הש"ס לרבי עקיבא איגר, כתב,

להפרישם, אבל נוטלם לעצמו; (4) ולכן משלם הגנב גם אותם.

ומר — רבי יוסי ברבי יהודה — סבר: "מתנות שלא הורמו [ביד הסב הכהן] לאו כמי שהורמו דמיין", ונמצא שנכדו הישראלי צריך לתת את התרומה והמעשר לכהן וללוי, ואין לו בהם אלא טובת הנאה, ולכן אין משלם לו הגנב, כי "טובת הנאה אינה ממון".

ואיבעית אימא: דכולי עלמא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, (5) ודכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון, והכא במאי עסקינן כגון שגנב טבל סתם מישראל:

והכא לא נחלקו אלא לענין התרומה שבטבל, אבל במעשר כולי עלמא מודים שאינו צריך לשלם לו, מאחר ש"טובת הנאה אינה ממון", ולענין תרומה בדשמואל [בדינו של שמואל] קמיפלגי!

דאמר שמואל: חיטה אחת פוטרת את הכרי. (6)

מר — רבי — אית ליה דשמואל, ויכול לומר הנגנב לגנב, אני הייתי פוטר את כל הגניבה בחיטה אחת, ולכן משלם לו גם את דמי התרומה. (7)

כאן ב"המקנה" וברש"ש.

5. הוא הדין שיכולה היתה הגמרא לומר: דכולי עלמא "מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין", אלא שאם כן תיקשי משנתנו, כי מאחר ו"טובת הנאה אינה ממון" ו"מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין" אם כן למה המקדש בתרומות ומעשרות מקודשת, רש"י; וראה ריטב"א.

6. בתוספות רי"ד כתב כאן דבר מחודש, והוא: דבודאי מצוה ליתן לו דבר חשוב שיהא בו כדי נתינה [ראה שם השיעור], אבל מיהו אף על פי שמצותו בכך, אם אינו רוצה לקיים מצוה זו, ותרם חטה אחת מכל הכרי, נותנן ויצא מידי טבלו, אלא שלא קיים מצות נתינה; ו"המקנה" הביא כן בשם הריטב"א; וראה "נודע ביהודה" [יורה דעה מהדורא תניינא סימן רא, שחידש כן מדנפשיה].

7. לכאורה ביאור זה במחלוקתם שונה מכל שאר הביאורים [מלבד האחרון שהוא על דרך ביאור

שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן, ואינה מקודשת משום שטובת הנאה אינה ממון, ולא פירשה בכגון שנפלו לו תרומות ומעשרות מבית אבי אמו כהן, וכתב שם רש"י שאין בזה חידוש. וראה במהרש"א כאן שעמד בסוגייתנו, לפי מה דסלקא דעתין, שיסוד המחלוקת היא אם "טובת הנאה ממון", אם כן למה נקטה הברייתא את מחלוקתם במי שגונב טבלו של חברו, ולא במי שגנב את תרומתו של חברו, ראה שם; וכתבו "המקנה" והרש"ש ליישב, דקא משמע לן אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה שאינו משלם לו אלא דמי טבלו משום ש"טובת הנאה אינה ממון", ואין אומרים דמתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין, וחייב לשלם לו אפילו אם טובת הנאה אינה ממון, וכדקא סלקא דעתין בגמרא נדרים הנזכרת, [וראה ב"המקנה" ביאור סברת הגמרא בהוה אמינא; ומיהו לפירוש הרא"ש אין מקום לישוב זה].

4. כי אף המעשר שבו שלו הוא, היות וקנס עזרא את הלויים שיתנו מעשר לכהנים, רש"י; וראה בעמוד א הערה 10 בשם הריטב"א, וראה

שאינו חייב לשלם לבעל הבית אף את דמי התרומה, משום דקנסוהו רבנן לבעל הבית, שלא ישלם לו את התרומה, משום דלא איבעיא ליה לשהויה לטיבליה [לא היה צריך להשהות את פירותיו כשהם טבולים].⁽⁹⁾

תנן במשנתנו:

המקדש בתרומות ובמעשרות ובמתנות ובמי חטאת ובאפר פרה, הרי זו מקודשת, ואפילו ישראל:

קא סלקא דעתין שהוא מקדש אותה בשכר עירוב המים והאפר, ולפיכך מקשה הגמרא: ורמינהו מהא דתנן במסכת בכורות:

הנוטל שכר לדון: דיניו בטלים.

והנוטל שכר להעיד: עדותו בטילה.

והנוטל שכר להזות מי חטאת על הטמא, ולקדש אותם [עירוב האפר במים, נקרא "קידוש"]: מימיו כמו מי מערה הם שהם סרוחים, ואפרו אפר מקלה, כאילו היה סתם אפר הבא מן הדבר הקלוי באש, כלומר: אין הזאתו הזאה ואין קידושו קידוש.

ומר — רבי יוסי ברבי יהודה — לית ליה דשמואל, ולכן אינו משלם לו את דמי התרומה, כשם שאינו משלם לו את דמי המעשר.

ואיבעית אימא לפרש את מחלוקתם: דכולי עלמא לית להו דשמואל, וטובת הנאה אינה ממון,⁽⁸⁾ ומעיקר הדין לא היה לו לשלם אלא דמי חולין שבו.

והבא היינו טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, שחייב הגנב להחזיר לישראל גם את דמי התרומה והמעשר שבו: משום דקנסוהו רבנן לגנב, שאם לא יצטרך להחזיר לישראל, הרי גם לכהן וללוי אינו צריך להחזירם, שהרי הוא ממון שאין לו תובעים, שלכל אחד יכול לומר: "לאחר אתנם", ונמצא "חוטא נשכר", ולפיכך קנסוהו לגנב שישלם לבעל הכרי.

ואיבעית אימא לפרש את מחלוקתם: דכולי עלמא אית להו דשמואל, ומעיקר הדין היה חייב לשלם על כל פנים את התרומה לישראל, שהרי היה יכול לפטור את הגניבה בחיטה אחת, וזו היא שיטתו של רבי.

והבא היינו טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה,

8. צריך ביאור: למה לא הזכירה כן הגמרא בהדיא, כשם שהזכירה זאת בשאר הביאורים; שהרי בהכרח לפי ביאור זה "טובת הנאה אינה ממון", שאם ממון הוא למה לא ישלם אפילו לרבי.

9. נתבאר בפנים בהנחה שכוונת הגמרא היא: "דכולי עלמא טובת הנאה אינה ממון"; ואין לומר שכוונת הגמרא היא: "דכולי עלמא טובת הנאה ממון", ולדעת רבי משלם לו גם את

[זה], כי לשאר הביאורים אינו משלם לו אלא כפי ערך תרומה שהוא פחות מן החולין, [ולביאור ראשון, יש אומרים שאינו משלם לו אלא כפי טובת ההנאה שיש לו בתרומה], ואילו לפי ביאור זה, הרי הוא משלם כפי ערך חולין; [ומיהו לשון פירוש הרא"ש בנדרים פה א הוא: "דרבי סבר טובת הנאה ממון, הילכך צריך לשלם לו כל דמי הטבל", משמע קצת שהוא משלם לו כפי ערך חולין, וצריך תלמוד].

ואם כן מבואר שאינו יכול ליטול שכר, ואם
כן במה מקדשה?!?

אמר אביי: לא קשיא!

כאן — במשנתנו — הוא מקדשה **בשכר**
הבאה של האפר ממקום למקום, ובשכר
מילוי המים.⁽¹⁰⁾

כאן במשנה בבכורות ששינוי שאסור הוא
ליטול שכר, היינו **בשכר הזאה** וקידוש

האפר במים.⁽¹¹⁾

דיקא נמי כאשר פירשנו את משנתנו:

דקתני הכא במשנתנו: **"כמי הטאת ובאפר**
פרה" דמשמע שעדיין אינן מעורבין —
וקתני התם במשנה בבכורות: **"להזות**
ולקדש".

ומסקינן: **שמע מינה!**

הדרן עלך האיש מקדש

לה הנאה מנייהו, שאף היא נוטלת פרוטה ממי
שצריך להן מחמת טורח הבאתן ומילויין, וכן
נראה שפירשו הר"ח והרמב"ם.

11. פירש רש"י: שכר הבאת האפר מותר הוא
ליטול, כי דבר של טורח הוא, ולא הטילה
התורה עליו שיעשה כן, ולכן מותר הוא ליטול
שכר; אבל שכר הזאה וקידוש שאין בו טירחה,
הרי שכר לימוד מצוה הוא נוטל, והתורה [דברים
ד ה] אמרה: **"ראה למדתי אתכם חוקים**
ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי", ודרשו בגמרא
בנדרים לז א, מה אני לימדתיכם בחינם, אף אתם
תלמדו בחינם.

המעשר, ולרבי יוסי ברבי יהודה אינו משלם לו
אלא חולין משום קנס, כך אי אפשר לפרש,
שהרי אם כן למה הקדימה הגמרא: **"דכולי**
עלמא אית להו דשמואל", ויש לדחות.

10. נתבאר על פי רש"י; והרשב"א כתב דכן
משמע גם מהראב"ד בהשגות [אישות ה ג], אך
הוא תמה על פירוש זה, כי משמעות המשנה
היא, שהוא מקדש אותה בגוף המים והאפר,
וכמו מקדש בתרומות ומעשרות; ועוד הקשה,
דאם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף האיך הוא
מקדשה בשכרזה, והרי הוה לה מלוה [ראה
סוגיא לעיל מח].

ולכן פירש: בגופן ממש הוא מקדשה, ואית

פרק האומר

מתניתין:

לו אלא לאחר שלשים.

ולכן: אם בא אדם אחר וקידש אותה בתוך אותם שלשים יום, הרי היא מקודשת לשני לעולם, היות וקידושי השני תפסו כאשר היתה אשה זו פנויה, וכאשר הגיע זמן חלות קידושי הראשון, אינה מקודשת לו, כי כבר נעשתה אשת איש, ואי אפשר שיחולו בה קידושי אחרים.

האומר [מי שאמר] לחבירו: "צא [לך] בשליחותי, וקדש לי אשה פלונית". והלך השליח וקדש את אותה אשה לעצמו, הרי היא מקודשת לשני.⁽¹⁾

וכמו כן: (2) האומר לאשה: "הרי את מקודשת לי במעות אלו, והקידושין יחולו רק לאחר שלשים יום", אין האשה מתקדשת

שפלוני שלחו, לא היתה מתקדשת לשליח. אי נמי, סלקא דעתך אמינא, היות שעשה שלא כהוגן, אף אנו נעשה לו שלא כהוגן ונפקיע ממנו את קידושו, קא משמע לך, אין כאן קידושי טעות ואין אנו מפקיעים את קידושו, אף על פי שנהג שלא כהוגן.

וראה עוד ב"תפארת ישראל", שהיות והמעשה מצד עצמו אינו איסור, לא שייך לומר כאן, "כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני" [תמורה דף ה].

ב. הא דאמרין קדשה לעצמו מקודשת כגון שלא קדשה במעות המשלח, דאם כן הוה ליה כמו קדשה בגזל שאינה מקודשת [לעיל יג א], אלא כגון שאמר לו המשלח קדש אותה לי במעות שלך [ראה לעיל ז א רש"י ד"ה הולך מנה] — מרדכי סימן תקכ"ב. וראה עוד ברמב"ם מכירה ז י ומה שכתבו בזה ה"מקנה" וב"תורת אבירים" אות א.

2. ברא"ש כתב שהלשון "וכן" מורה שבשני המקרים מקודשת לשני ולא לראשון. ובמהרש"ל כתב דקא משמע לך שגם באשה שנתקדשה קידושין לאחר שלשים ובא אחר וקידשה הוי מנהג רמאות, ראה שם.

1. א. הקשו הראשונים: פשיטא, וכי בשביל שנהג מנהג רמאות, כמבואר בגמרא, לא תהיה מקודשת לשני? ואם המשנה באה לחדש שעשה שלא כהוגן, ונהג במנהג רמאות, אם כן צריך היה התנא לכתוב דבר זה בפירושו!?

ותירצו התוספות והרא"ש: מדובר שבתחילה אמר השליח לאשה שהוא שלוחו של חבירו. ואחר כך, כשהיו עדיין עסוקים באותו ענין [יד דוד] אמר לה: "התקדשי לי".

סלקא דעתך אמינא, "לי" דקאמר לה, "לצורך שליחותי" ותתקדש לראשון, קא משמע לך, שחזר בו והתכוון לקדש אותה לעצמו, ואף היא היתה יודעת מתחילה שלעצמו הוא מקדשה [ראה ב"מנחת יהודה" שהביא מחלוקת הפוסקים, מה הדין כשהיא אומרת שלא הבינה את כוונתו].

והקשו האחרונים על תירוץ התוספות ממה שאמרו בגמרא: "ותנא דידן הלך נמי דקתני הלך ברמאות הוא". משמע תחילת הליכתו היתה ברמאות, ולדברי התוס' הרי מתחילה עשה כהוגן ואמר לה שחבירו שלח אותו!?

והרשב"א תירץ: סלקא דעתך אמינא היות וחבירו שלח אותו, והוא לא הודיע לה את שליחותו, הרי הוא כמטעה אותה, כי אילו ידעה

הרי היא נחשבת כמקודשת מספק הן לראשון והן לשני, ובגמרא יתבאר דין זה.

ואם היתה אשה זו **בת ישראל** המקודשת לכהן, או שהיתה **בת כהן** המקודשת לישראל לא תאכל בתרומה.

בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, שמא אינם קידושין, ואין כהן מאכיל את אשתו אלא בקידושין ודאיים.

בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה, ואף על פי שבת כהן רשאית לאכול בתרומה, כי שמא קידושיו קידושין, והרי קידושי זר פוסלים את בת הכהן מן התרומה.⁽⁴⁾

גמרא:

שנינו במשנה: **האומר להכירו צא וקדש לי** אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו, מקודשת לשני.

א. כשם שכהן רשאי לאכול בתרומה, כך בתן אוכלת בתרומה. וכן אשתו אוכלת. אף אם היא בתו של ישראל.

ב. בת כהן שנתקדשה לישראל, הרי היא כזרה, ואסורה לאכול בתרומה.

ואם היה המקדש השני כהן, הרי היא **בת ישראל** המקודשת לכהן ותאכל בתרומה, ואף אם המקדש הראשון ישראל הוא, אין הוא מונע אותה מלאכול בתרומה, היות ומקודשת היא לשני, וקידושי הראשון אינם חלים כלל.⁽³⁾

אבל האומר לאשה: "הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום", הרי אשה זו אינה מקודשת קידושין גמורים עד שיעברו שלושים יום.

ולפיכך: אם בא אחר וקדש אותה בתוך אותם שלשים יום, הרי אשה זו מקודשת ואינה מקודשת לשניהם, כלומר

ואין אנו אומרים אין כח בקידושיו להוציאה מחזקתה שהיתה אוכלת בתרומת אביה [ראה מה שביאר ב"מנחת יהודה" סוף אות ד].

ובמהרי"ט וב"פני יהושע" צידדו שאפילו אם שני המקדשים כהנים, אינה אוכלת בתרומה אם בת ישראל היא, ואין אנו אומרים: ממה נפשך "קנין כספו" של כהן היא, כי "כספו המיוחד" לו בעינין [ראה בבא בתרא נ ב].

ואפשר לומר שדוקא אם אביה ישראל אינה אוכלת בתרומה אף על פי שהמקדשים "שניהם כהנים", כי אין בכוחם להאכילה, כנ"ל, אבל אם אביה כהן, אוכלת היא בתרומה מכוחו, ואין קידושיהם מפקיעים אותה מזכות אכילתה כבת כהן, היות וכהנים הם ולא זרים, ראה ב"תורת אבירים" אות י דוק בלשון רש"י.

ולפי משמעות שיטת הרמב"ם [פרק ט הלכה יז] שהשליח ההולך ומקדש לעצמו נחשב כנוטל חררה מהעני המהפך בה [להלן נט א], כל שכן המקדש אשה לאחר שלשים ובא אחר וקידשה, ומיושב היטב לשון המשנה.

3. מילתא דפשיטא היא, ואגב סיפא קתני לה — ריטב"א. וראה עוד ברשב"א ו"מנחת יהודה" אות ג.

4. הרמב"ן והריטב"א הביאו דברי הירושלמי שאפילו שניהם כהנים לא תאכל בתרומה, ויש לפרש כוונת הירושלמי שאפילו אם אביה כהן וגם אחד משני המקדשים כהן אינה אוכלת בתרומה, מחמת המקדש השני שהוא ישראל,

ופרכינן: מאי שנא הכא [במתניתין] דקתני: "האומר לחבירו ולא קתני "האומר לשלוחו".

ומאי שנא התם [לעיל בפרק האיש מקדש] טז-א דקתני: האומר לשלוחו: "צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני", והלך וקדשה במקום אחר, אינה מקודשת, ולא קתני "האומר לחבירו"?

כלומר, מדוע כאן שנה התנא בלשון "האומר לחבירו", דמשמע שלא שלחו במיוחד לשם

ותנא בתוספתא על דין זה: מה שעשה השליח, אכן עשוי הוא, ורשאי השליח לכנוס את אותה אשה, (5) אלא שנהג בו [עם המשלח] (6) מנהג רמאות, כי אם היה נוהג בדרך הישרה, היה עליו לומר לו שעתיד הוא לקדש אותה לעצמו ואינו הולך בשליחותו. (7)

ותנא דידן [דמתניתין] אף הוא סבור כמו התוספתא, כי "הלך" נמי דקתני במתניתין, הלך ברמאות הוא. (8)

לעצמו, הרי זו מקודשת לשליח, ואסור לעשות כן, וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר נקרא רשע.

ובפשוטו משמע בדעת הרמב"ם שאף השליח שקידש את האשה לעצמו נקרא רשע, וכן כתב ה"בית שמואל" [לה כ] אף על פי שבברייתא אמרו שנהג מנהג רמאות ולא אמרו שהוא נקרא רשע.

וכתב ה"חתם סופר" [שם] שהרמב"ם למד כן ממה שמבואר להלן נט א שעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה נקרא "רשע". אבל לדעת רוב הפוסקים המשלח אינו נחשב כ"מהפך בחררה", ואינו נקרא רשע [וכן כתב בשלחן ערוך לה ט] וב"נודע ביהודה" [שם] כתב שמה שקראו ברמב"ם "רשע" אינו מדין "עני המהפך בחררה", אלא משום שהרמב"ם סובר: "רמאי" היינו "רשע", ראה שם.

ויש מן האחרונים שכתבו בדעת הרמב"ם, שהשליח אינו "רשע" ומה שכתב הרמב"ם שנקרא "רשע" מתייחס רק לדברי מקח וממכר.

8. כלומר, לשון "הלך" במשנה, מלמד אותנו שהוא הלך בדרך הרמאי. ובאחרונים הקשו הרי לעיל נ א קתני: האומר לשלוחו צא וקדש לי

ולפי זה יתפרש לשון המשנה כך: בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה, אף אם שניהם — המקדשים כהנים, היות ואביה ישראל. וכן בת כהן לא תאכל בתרומה אם אחד משני המקדשים הוא ישראל, אבל בת כהן לכהן — אם שניהם כהנים, תאכל בתרומה.

5. ולא קונסים אותו שלא יכנוס — ריטב"א.

6. ברשב"א משמע שגרס אלא שנהג בה מנהג רמאות, וראה שם בציון 7.

7. א. ב"נודע ביהודה" [תנינא אבן העזר סימן עא עב] כתב שהרמאות היא במה שלא קיים את שליחותו, ולא במה שקידש אותה לעצמו, ראה שם וב"תורת אבירים" אות יא.

וב"חתם סופר" [בבא בתרא כא ב ד"ה ובקידושין] נראה שהרמאות היא במה שקידש אותה לעצמו.

וה"מקנה" [לקמן נט א] כתב שאף אם לא הבטיח השליח לעשות שליחותו, אלא שמע את בקשתו ושתק, הוי רמאי, וראה בהערות שם.

ב. הרמב"ם [אישות פרק ט הלכה יז] כתב: העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקידשה